

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Вінницький національний технічний університет

В дослідженні обґрунтовується необхідність активізації процесів розвитку навчання впродовж життя як стратегічного напрямку підвищення ефективності професійної підготовки трудових ресурсів України. Проаналізовані інноваційні форми професійного навчання: дистанційну, відкриту, модульну. З'ясовано, що перспективною формою професійного навчання в системі розвитку освіти впродовж життя, є запровадження модульного навчання на основі педагогічної технології «Модулі трудових навичок».

Ключові слова: освіта впродовж життя, дистанційна, відкрита, модульна форма навчання, «Модулі трудових навичок».

INNOVATIVE FORMS OF PROFESSIONAL STUDIES ARE IN THE SYSTEM OF DEVELOPMENT OF EDUCATION DURING LIFE

In research the necessity of activation of processes of development of studies is grounded during life as strategic direction of increase of efficiency of professional preparation of labour resources of Ukraine. Analyzed innovative forms of professional studies: remote, open, module. It is found out, that by the perspective form of professional studies in the system of development of education during life, there is an input of module studies on the basis of pedagogical technology «Modules of labour skills».

Keywords: education during life, open, module form of studies, «Modules of labour skills», controlled from distance.

Актуальність дослідження викликана необхідністю активізації в Україні системи навчання впродовж життя, з урахуванням тенденцій ринку праці та перспектив соціально-економічного розвитку. Важливим залишаються питання формування інноваційної моделі розвитку трудового потенціалу, забезпечення відповідності між попитом на працю та її пропозицією, підвищення гнучкості ринку праці і освіти та впровадження інноваційних форм професійного навчання.

Як зазначають українські вчені І. Зязюн, О. Кобилянський, В. Кремень, Е. Лібанова та багато інших, що саме система безперервної освіти (освіти впродовж життя) здатна забезпечити якісний професійний розвиток та розвиток системи професійних компетенцій в Україні [1].

Так, в науковому дослідженні [2], академік НАН України Е. Лібанова наголошує, що аналіз реалізації Україною поставлених «Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ) – 2015» свідчить, що досягнутий прогрес не є всеохоплюючим, зокрема не вдається забезпечити якісну освіту впродовж життя, досягти гендерної рівності і подолати бідність. Тобто це гальмує людський розвиток, процес формування людського капіталу. З цієї позиції, академік АПН України Н. Ничкало стверджує [3], що в системі безперервної освіти особистість розглядається як важлива компонента людського капіталу, який вона розподілила на особистісний, мікро- та макрорівень. В межах нашої тези, нам ближча думка вченої, що із зростанням на макроекономічному рівні людського капіталу (освіти, професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, працевлаштування, оздоровлення тощо) автоматично збільшиться обсяг національного багатства України. Про важливість розвитку людського капіталу в системі реалізації безперервної освіти акцентується увага в монографії О. Кобилянського [4], де зазначається, що важливим стратегічним завданням реформування сучасної системи освіти, є активізація процесу розвитку безперервної освіти в напрямку підвищення якісних характеристик трудових ресурсів, зокрема створення умов для підвищення рівня підготовки в системі професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти.

Тому, з метою забезпечення розвитку якісної системи освіти в Україні, необхідно реалізувати стратегічну мету – побудувати ефективну та динамічну модель інноваційних форм професійного

навчання і застосувати її на практиці, зокрема в системі підготовки трудових ресурсів, що і є метою нашого дослідження.

Сучасні освітні технології дають можливість підвищити ефективність організації навчального процесу та розвивати особистий потенціал людини. На ринку освітніх послуг в Україні, поряд з традиційним, використовуються такі види навчання: дистанційне, відкрите, модульне. Активного поширення сьогодні набуває такий вид навчання, як дистанційне, яке викликане прискоренням темпів науково-технічного прогресу, що, з одного боку, спонукає до постійного оволодіння новими професіями (безперервне навчання), а з другого, потребує значної кількості висококваліфікованих працівників.

Розвиток дистанційної форми навчання, як і відкритої, зумовлений також меншою його вартістю порівняно з традиційними системами, а також його ефективністю з позиції доступу до навчання. Виділяють два основні типи дистанційного навчання: асинхронний, коли між передачею та одержанням інформації проходить значний проміжок часу та синхронний. Цим двом типам зв'язку відповідають дві основні моделі дистанційного навчання – кореспондентське навчання та модель умовного класу. Наприклад, кореспондентське навчання робить акцент на самостійній роботі, в той час як у моделі умовного класу, яка базується на синхронній комунікації, акцент робиться на діяльності викладача, як це має місце при навчанні у звичайному класі. Позитивною стороною кореспондентської форми навчання є можливість вчитися у зручному місці і в зручний час, а недоліком – обмежені можливості для дискусій. Ефективність навчання за моделлю «умовного класу» залежить від наявності спеціальної техніки та вміння і навичок викладача.

З метою забезпечення потреб особистості в оволодінні робітничою професією в Україні реалізується такий вид професійного навчання, як відкрите професійно-технічне навчання на основі модульної технології, яке затверджене спільним наказом Міністерства праці та соціальної політики і Міністерства освіти і науки України «Про впровадження відкритого професійно-технічного навчання на основі модульної технології» від 09.04.2002 № 187/243 (Наказ). Відповідно до цього Наказу, під відкритим професійно-технічним навчанням розуміють навчання, яке на основі використання модульного методу забезпечує оволодіння практичними навичками та глибокими знаннями відповідно до вимог державних стандартів з професій і побудоване на застосуванні різних його форм з широким використанням нових інформаційних технологій і систем мультимедіа.

Воно впроваджується в навчальний процес з метою надання йому максимальної гнучкості, індивідуальності, безперервності, посилення його демократизації, задоволення потреб громадян у професійній підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації та може застосовуватись для тих категорій населення, які з різних причин не мають змоги бути охопленими стаціонарними формами. Тобто можна зробити висновок, що відкрите навчання, як і дистанційне, в своїй основі базується на використанні в ході навчального процесу нових інформаційних технологій і систем мультимедіа, крім того, містить методіку модульної технології, що дозволяє більш оптимально підійти до гнучкості навчального процесу і забезпечити максимальну ефективність професійного навчання та підвищення кваліфікації трудових ресурсів.

Одним із ефективних напрямків підвищення ефективності професійного навчання є впровадження такого інноваційного методу, як модульне. Його впровадження доцільне у сфері перепідготовки саме трудових ресурсів. Організаційно-економічний механізм реалізації модульного навчання заснованого на методиці МОП «Модулі трудових навичок» досить широко розкритий, зокрема в дослідженні [5]. Так, в її основі покладений діяльнісний підхід. Обсяг робіт, які мають виконуватись фахівцем, і є відправною точкою для створення програми навчання за допомогою модулів трудових навичок. Модульні навчальні програми складаються з технічних завдань, які є характерними для робіт, спеціальностей або професії. Частина роботи у межах виробничого завдання, спеціальності або професії виділяється у модульний блок (логічна і прийнятна частина роботи у межах виробничого завдання, спеціальності або професії з чітко позначеними початком і кінцем, яка поділяється на дрібніші частини). Завершенням створення навчального модульного пакета є написання навчальних елементів.

Під навчальним елементом розуміють самостійну брошуру, виконану з дотриманням певних умов і вимог, яка містить інформацію стосовно однієї навички або окремого завершеного фрагмента інформації. Навчальні елементи поділяються на шість основних категорій: 01 – техніка безпеки та охорона праці, 02 – діяльність, 03 – теорія, 04 – графічна інформація, 05 – технічна інформація (матеріали, компоненти), 06 – технічна інформація (інструменти, механізми). Навчальний елемент

категорії 02 є основним, який направлений на діяльнісний підхід, а інші категорії навчальних елементів (НЕ) підтримують елементи основного. Тексти навчального елемента є лаконічними і не містять в собі зайвих слів і точно відображають дію, кожний текст кроку фіксується малюнком, який супроводжує текст кроку, дає можливість більш детально зрозуміти інформацію, що наведена в кроці, і більш точно виконати дію. Кожний НЕ закінчується тестом.

Принциповою особливістю модульної системи професійного навчання є інноваційна концепція, яка докорінно змінює сам підхід до його організації. Якщо при традиційній системі зміст навчального матеріалу з конкретної професії ділиться на предмети, розділи, теми, що диктується логікою навчального процесу, і теорія досить чітко відокремлена від практики, то в модульній системі своєрідними дозаторами навчального матеріалу виступають конкретні трудові навички, якими повинен оволодіти слухач для здобуття професії. Їх складність та значимість для професійної діяльності і визначають особливості компонування матеріалу в НЕ – спеціально розроблюваному дидактичному матеріалі, спрямованому на оволодіння конкретною трудовою навичкою. Крім того, теоретичні знання органічно вплітаються в навчальний процес і даються лише в тому обсязі, який необхідний для засвоєння трудових навичок. Отже, йдеться про оволодіння системою трудових навичок, які складають основу професійної діяльності. Методика МОП «Модулі трудових навичок» ефективно була реалізована в Україні при підготовці трудових ресурсів, у тому числі безробітних, зокрема на базі Вінницького національного технічного університету.

Таким чином, реалізація інноваційних форм професійного навчання трудових ресурсів (дистанційного, відкритого, модульного) спрямовано на реалізацію концепції безперервного навчання впродовж життя, забезпечення адресності, індивідуальності, націлене на підвищення конкурентоспроможності робочої сили України та є передумовою приведення структури освіти у відповідність до потреб сучасної економіки та інтеграції України в європейський економічний і культурний простір, у тому числі це наголошується у Концепції розвитку освіти до 2025 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. М. Карпенко. Освіта протягом життя: світовий досвід та українська практика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>.

2. Лібанова Е. М. Від цілей розвитку до цілей сталого розвитку: від 2000-2015 до 2015-2030. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.un.org.ua/.../5_ЦСРТ_2015_21.06.2016_Либанова.p...

3. Ничкало Н. Г. Розвиток людського капіталу – стратегічне завдання професійної освіти / Н. Г. Ничкало // Педагогічна і психологічна наука в Україні. Зб. наук. праць у 5 т. Т. 4. Професійна освіта і освіта дорослих. – К.: «Наукова думка», 2012. – С. 27–43.

4. Теоретико-методологічні основи навчання безпеки життєдіяльності студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах : монографія / О. В. Кобилянський. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 590 с.

5. Заюков І. Організаційно-економічний механізм реалізації інноваційних методів професійного навчання економічно активного населення: Дис. канд. екон. наук: 08.09.01 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка та політика». – К, 2006. – С. 201.

Кобилянський Олександр Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, , завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет. E-mail: akobilanskiy@gmail.com.

Заюков Іван Вікторович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця. E-mail: Zivan@i.ua.

Kobylianskyi Oleksandr Vladimirovich, doctor of pedagogical sciences, professor, Vinnitsa national technical university, manager of department of safety of vital functions and pedagogies of safety. E-mail: akobilanskiy@gmail.com.

Zayukov Ivan Victorovich, Cand. Sc. (Econ.), Assistant Professor, Assistant Professor of Department of Health and Safety Studies, Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia, E-mail: Zivan@i.ua.